

If cmd then ict... or else?

Bacheloropleiding vooral breed

De opleiding Communicatie & Multimedia Design mag zich verheugen in een hoge populariteit. De meningen zijn echter verdeeld over het feit of dit nu een ict-opleiding is of niet.

Miranda Valkenburg

Om toepassingen voor multimedia of internet te bedenken en te maken zijn creatieve, inhoudelijke en organisatorische kennis en vaardigheden nodig. Hier is een opleiding voor nodig waarin studenten de mogelijkheden leren ontwikkelen, ontwerpen en invoeren. De explosieve groei van internet vormde in 2000 de aanleiding voor het Nederlandse Ministerie van OCW om het opleidingstype in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (Croho) in te schrijven dat we nu kennen als Communicatie & Multimedia Design (CMD). Drie jaar geleden startte in Heerlen de eerste hbo-opleiding CMD. De combinatie van ict, communicatie en *design* bleek aan te slaan bij aankomende studenten. Hierna volgden vijf hogescholen met hetzelfde concept. In korte tijd hadden de zes CMD-opleidingen gezamenlijk een groot marktaandeel. De hbo ict-opleidingen zagen in dezelfde tijd hun instroom dalen. De plaats die de CMD-opleidingen binnen hun hogeschool hebben gekregen, is divers (figuur 1).

Multidisciplinair

Kenmerkend voor CMD is het multidisciplinaire karakter (Valkenburg, 2004). Een belangrijk onderdeel van het curriculum van CMD vormen de ontwerpvaardigheden. CMD'ers ontwikkelen producten die er nog niet zijn, van concept tot

prototype. Het gaat hier om nieuwe media, dus ict speelt een belangrijke rol. CMD leidt mensen op die visueel en doelgroepgericht werken binnen het grote ict-domein. CMD'ers weten hoe ze boodschap moeten doen overkomen. Ze kijken naar wat er mogelijk is, naar de impact van ict op de samenleving en naar de invloed van ict op hoe we communiceren. Vanuit die mogelijkheden ontwerpen CMD'ers.

Een ander belangrijk aandachtsgebied is marketing. In de beginjaren van internet was het voor een bedrijf interessant om een website te hebben. Nu is het hebben van een website een must: wie niet op het web te vinden is, bestaat niet. Internet heeft geleid tot nieuwe businessmodellen. Binnen CMD wordt daarom ook gekeken naar aspecten van management en organisatie. Een helder voorbeeld is de financiële dienstverlening. Voorheen werden deze diensten aangeboden door een beperkte, selecte groep leveranciers. Met ict en internet is het eenvoudig om deze diensten aan te bieden. Sommige bedrijven haken hier slim op in, verleggen hun markt of breiden hun aanbod uit. Wie een nieuwe auto koopt, kan bij de dealer meteen de financiering en autoverzekering regelen. En wie vakantieplannen heeft, kan bij V&D alles kopen: de zonnebrandcrème, de bikini, de strandslippers én de tickets naar Kreta.

hogeschool	afdeling
Haagse Hogeschool	• Sector Informatica
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	• Instituut Techniek, i.s.m. Instituut Educatie & Communicatie
Avans Hogeschool Breda	• Academie voor ICT en Management, i.s.m. Academie voor Kunst en Vormgeving St. Joost
Hogeschool Zuyd Heerlen	• Faculteit Techniek (Euregionale samenwerking met Katholieke Hogeschool Genk en Fachhochschule Aachen)
Hogeschool Rotterdam	• Willem de Kooning Academie
Hogeschool van Amsterdam	• Instituut voor Interactieve Media

Een ander voorbeeld van nieuwe diensten is te vinden in het museum. Musea hebben een veel grotere collectie dan zichtbaar is voor het publiek. Een groot deel van het museumbezit bevindt zich in depots. Museum Boymans van Beuningen creëert een digitaal depot op het internet waar bezoekers binnenkort de gehele collectie kunnen bekijken.

Brede bachelors

Sinds 2002 kent het hoger onderwijs in Nederland officieel de bachelor-masterstructuur (zie www.minocw.nl). De HBO-raad heeft in februari 2003 een advies geformuleerd over de bachelor-graden die hogescholen kunnen hanteren bij het verstrekken van bachelordiploma's (www.hbo-raad.nl). De meeste hogescholen hebben dit advies overgenomen. Omwille van de transparantie werd hiervoor een beperkt aantal graden bepaald. Dit houdt in dat verschillende opleidingen opleiden tot eenzelfde bachelorgraad. De invoering van de bachelor-masterstructuur leidt dus tot verbreding van de inhoud van de opleidingen. Clusters van opleidingen kunnen in de toekomst als één opleiding fungeren met diverse uitstroomrichtingen.

Ict of geen ict

Gedurende het jaar 2002 discussieerde het hbo-onderwijs over de vorming van brede bachelor-opleidingen in de diverse sectoren. De ict-opleidingen zijn over diverse domeinen en sectoren verdeeld (Sikkema & Vissers, 2003). De HBO-I stichting, het samenwerkingsverband van hbo ict-opleidingen in Nederland, heeft in een position

paper uiteengezet waarom ze streeft naar een brede opleiding *Bachelor of ICT* voor de sector ICT, in samenwerking met de hbo-opleidingen *Communicatie & Multimedia Design (CMD)*, *Communicatiesystemen (CS)*, *Grafimediotechnologie (GMT)* en *Informatiedienstverlening en -management (IDM)*. In het oorspronkelijke position paper stond het voorstel om de opleiding *Bachelor of Information & Communication* te noemen. In het bestuurlijke proces om de domeinnaam vast te stellen is deze naam verloren gegaan en veranderd in *Information and Communication Technology (ICT)*.

Het HBO-I wil vertegenwoordiger zijn van alle opleidingen die opleiden tot *Bachelor of ICT*. Dit najaar publiceert het HBO-I de profielbeschrijving van deze graad. Een aantal CMD-opleidingen kiest voor *Bachelor of ICT*. Daarom betreft het HBO-I CMD ook in de beschrijving van de brede *Bachelor of ICT*. Dit geldt eveneens voor andere aanpalende opleidingen.

Een deel van de CMD-opleidingen leidt op tot *Bachelor of ICT*, een ander deel tot *Bachelor of Communication*. De keuze voor de ene dan wel de andere graad is soms meer een politieke dan een inhoudelijke keuze. Volgens het clusteroverleg CMD, waarin de zes opleidingen participeren, is CMD noch een communicatie-, noch een ict-opleiding.

Competenties

De curricula in het gehele land veranderen, doordat ze competentiegericht worden. Deze nieuwe benadering legt een grote verantwoordelijkheid voor het leerproces bij de studenten, die

hun eigen opleidingsplan maken. Wanneer ze een voldoende niveau bereikt hebben in de competenties voor een specifieke bachelorgraad, studeren zij af. Ter illustratie: Bachelors of ICT hebben bij hun afstuderen bewezen over voldoende niveau te beschikken in de algemene hbo-competenties en hebben bewezen elk van de vijf specifieke domeincompetenties voor ict in een relevante context te kunnen toepassen.

De domeincompetenties voor zowel de Bachelor of ICT als de Bachelor of Communication bieden ruime mogelijkheden om opleidingsplannen nader in te vullen (figuur 2)¹. Dit blijkt ook uit de uitwerking van de domeincompetenties voor Bachelor of Communication voor de opleidingen Communicatie (Loco, 2004). Het clusteroverleg CMD herkent zich onvoldoende in beide profielen en streeft naar een eigen bachelortitel. Het benoemen van een afzonderlijke bachelorgraad voor CMD past echter niet in het streven van de HBO-raad naar transparantie van het hbo-onderwijs.

Conclusie

Studenten moeten zich binnen de brede domeinen van Bachelor of ICT en Bachelor of Commu-

nication kunnen ontwikkelen naar het profiel dat het beste bij hen past. De keuzes die studenten maken tijdens hun opleiding, bijvoorbeeld voor bijvakken en afstuderen, moeten richtinggevend zijn. De uiteindelijke set van competenties van afstuderenden bepaalt welke bachelorgraad zij behaald hebben. Dat kan voor CMD-studenten evengoed Bachelor of ICT als Bachelor of Communication zijn.

Voor de oriëntatie van scholieren op vervolgoopleidingen is het daarom beter om de ruime mogelijkheden van de bacheloropleidingen open te houden en helder te communiceren. Dat doet recht aan zowel de breedte van het vakgebied ict als van communicatie.

Noten

1. De competenties voor het domein *Bachelor of Information and Communication Technology* worden opgesteld door de HBO-I stichting. De verwachting is dat ze het najaar 2004 gereed zijn. In mei 2004 stelde de HBO-raad de eerste versie vast van de competenties voor de bachelorgraad van hogere beroepsopleidingen in de domeinen Economics, Commerce, Business Administration, Communications, Law.

Literatuur

- Loco (2004). Het Profiel. Competentiebeschrijving HBO Communicatie. Landelijk Overleg Communicatieopleidingen.
- Sikkema, A. & A. Vissers (2003). De Bacheloropleiding in het HBO-I onderwijs. In: TINFON 1.
- Valkenburg, M.W. (2004). Hitsucces Communicatie & Multimedia Design is geen 'one day fly'. In: TINFON 3.

Drs. Miranda W. Valkenburg

is hogeschooldocent bij Fontys Hogeschool Informatica in Eindhoven en hoofd Communicatie van de HBO-I stichting. E-mail: m.valkenburg@fontys.nl.

Competenties voor de domeinen Bachelor of ICT en Bachelor of Communication

2

bachelor of information and communication technology

- *analyseren*: voert een analyse uit van processen en informatiestromen in hun onderlinge samenhang, en de context van de omgeving
- *adviseren*: formuleert op basis van een analyse en in overleg met belanghebbenden een onderbouwd advies voor de herinrichting van processen en informatiestromen en stelt daarbij functionele specificaties op voor een informatiesysteem
- *ontwerpen*: ontwerpt een informatiesysteem, op basis van specificaties en in samenhang met een analyse
- *realiseren*: bouwt en implementeert een informatiesysteem, op basis van een functioneel ontwerp
- *exploiteren/beheren/onderhouden*: geeft vorm aan de exploitatie, het beheer en het onderhoud van een informatiesysteem, en voert deze uit

bachelor of communication

- *oriënteren op en analyseren* van onderwerpen en communicatieprocessen voor de inhoud en werking van communicatieve producten
- *ontwikkelen en produceren* van doelgroepgerichte communicatieproducten – passend binnen het beleid, of richting geven aan de ontwikkeling en de productie
- *beheersen en toepassen* van communicatiecodes en communicatievormen, rekening houdend met regels en conventies
- *ontwikkelen en realiseren* van een communicatieproces of -product, rekening houdend met culturele en sociale verschillen in communicatiecodes
- *communiceren* in een of meer vreemde talen en ze toepassen bij de vier genoemde competenties